

Užití výukových případových studií ve výuce školní psychologie

Jiří Mareš

Univerzita Karlova v Praze

Lékařská fakulta v Hradci Králové

Historie

- Případové studie určené pro výukové účely mají **dlouhou historii**
- do výuky je zavedl v r. 1870 děkan **právnícké fakulty** Harvardovy univerzity
- do **přípravy učitelů** je zavedl zřejmě D.H. Sperle (1933) *The case method technique in professional training: its application in a teachers college*. New York: Columbia University
- Studenti se v nich učí **profesně uvažovat** a kvalifikovaně se rozhodovat
- **v ČR** se případové studie užívají ve výuce v lékařství, ošetrovatelství, ekonomii, právech, managementu, environmentalistice, v klinické psychologii; **téměř ne při výuce psychologie**

Výuková případová studie

- specifický prostředek, nástroj pro učitelovo vyučování a studentovo učení.
- velmi **komplexní učební úloha**, která prezentuje dobře strukturovaný, **autentický** problém;
- předkládá příběh, jenž je zasazen do **reálných podmínek** (kontext)
- problém má student/ studenti vyřešit
- bývá koncipován tak, aby neměl jednoduché, obvyklé řešení
- učí studenty aplikovat znalosti a dovednosti, hledat alternativy řešení
- posuzovat alternativy, odpovědně se rozhodovat a dospět k vhodnému a proveditelnému řešení.

Funkce případové studie (Graham a Cline, 1980)

- rozvíjí dovednost studentů **rozhodovat se**, ne popovídat o ...
- lépe **chápu odborné pojmy**; hodnotí předkládané informace, dedukují a dospívají k pracovním závěrům; vidí zřetelněji vztahy mezi pojmy
- získávají nepřímou, **zástupnou zkušenost**; přibližují se reálnému životu
- abstraktní, teoretické poznatky se jim konkretizují
- přirozeněji zvnitřňují odborné pojmy; snáze chápou jejich obsah a rozsah
- zkušenosti, které získávají ve škole, se řešením podstatně rozšiřují
- vidí **rozdílné pohledy** na způsoby, jak by se daly řešit problémy

Kritérium třídění	Typy případových studií
autor/autoři případové studie	studie vytvořené učiteli psychologie studie vytvořené studenty
řešitelé případové studie	studenti prezenční formy studia (nemají zkušenosti z praxe) studenti kombinované či distanční formy studia (mají zkušenosti z praxe)
role, které řešitelé zastávají	při práci s případovou studií zůstávají studenti v roli studenta- řešitele případu při práci s případovou studií zastávají studenti různé role aktérů případu; zkoušejí si různé pohledy na tentýž případ student může být sám tvůrcem výukové případové studie a zastává mnoho rolí počínaje výzkumníkem, sepisovatelem případu až po editora textu
typ činnosti, který případová studie u studentů předpokládá či přímo vyžaduje	Např. podle starší Bloomovy taxonomie: aplikace, analýza, syntéza, hodnocení

technický způsob prezentování případové studie studentům	pouze tištěný text
	kombinace tištěného textu a dalších dokumentů (posudků, statistických údajů, výsledků vyšetření apod.)
	kombinace textu a audiovizuální složky příběhu
	e-learningová verze případové studie
sociální aspekt řešení případu	studie pro individuální řešení
	studie pro skupinové řešení
zahrnutí/ nezahrnutí morálního aspektu do rozhodování	studie s běžným typem rozhodování; lze se opřít o běžné postupy, příp. o standardy či normy
	studie předkládající dilemata , kde ani jedno z řešení není bez negativních dopadů
četnost výskytu zvoleného případu v reálném životě	případy běžné , nejčastější
	případy vzácné, jedinečné, unikátní

časový způsob prezentování případové studie studentům	potřebné údaje jsou studentům prezentovány všechny naráz ; mají je k dispozici od počátku
	potřebné údaje jsou studentům prezentovány postupně , podle toho, na co se ptají a které údaje si vyžádají
zakočení studie	studie s popisem reálného konečného rozhodnutí a jeho dopadů
	studie s otevřeným koncem
místo, kde se studie řeší	studie určené pro výuku ve škole
	studie určené pro domácí přípravu
způsob zařazení do výuky a funkce studie v ní	studie sloužící ke zvýšení zájmu o dané téma, k motivování studentů dozvědět se o tématu více
	studie sloužící k podrobnějšímu vysvětlení probíraného tématu
	studie sloužící ke zkoušení a hodnocení studentů

Podoba výukové případové studie

**Samotná výuková
případová studie
(zadání pro studenty)**

**Didaktický manuál
k případové studii
(*teaching note*)**

Samotná výuková případová studie

- Název
- Autor/autoři
- Úvod
- Kontext případu/události a aktéři
- Popis stavu, který se má řešit
- Jádro problému
- Otázky a úlohy pro studenty
- Poznámky pro řešitele
- Přílohy (schémata, grafy, výsledky vyšetření, zápisy)

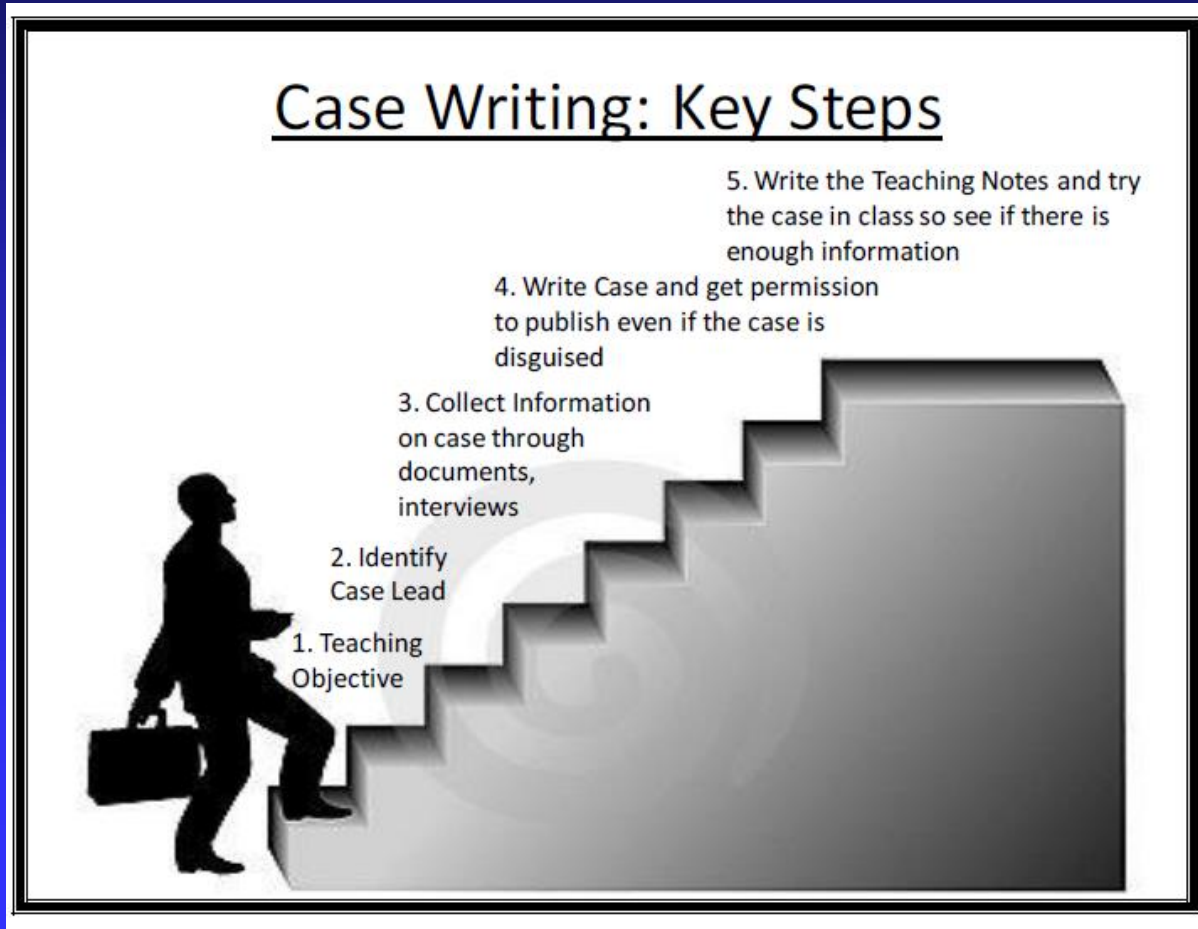
Základní složky didaktického manuálu

- Synopse daného případu – základní popis případu
- Vazba na další výukové případové studie: úvodní, navazující na ..., shrnující
- Cílová skupina studentů
- Učební cíle, které daná studie plní
- Předpokládané zařazení studie do výuky daného předmětu: pro domácí přípravu, pro nácvik rozhodování, pro zkoušení
- Učitelova strategie výuky: plán činnosti učitele a studentů, hlavní etapy řešení

Základní složky didaktického manuálu

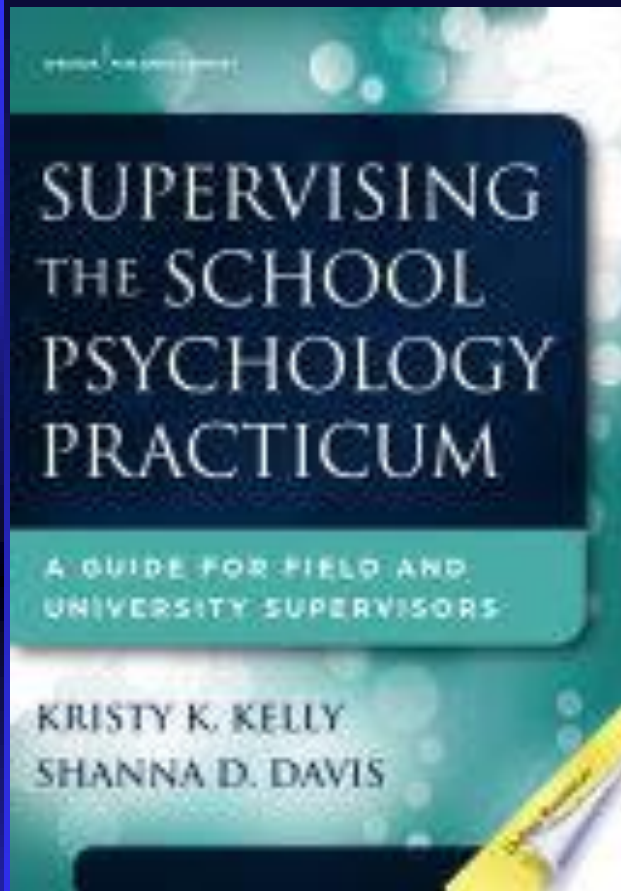
- Původ případové studie a potřebná data o ní: odkud byl případ vzat, jak byl upraven
- Doplnující materiály, z nichž mohou studenti čerpat: učebnice, skripta, video, e-learningový program
- Dosavadní zkušenosti s používáním dané studie: výsledky pilotního ověřování, nejčastější obtíže při řešení, typické studentské odpovědi, miskoncepce učiva
- Epilog k dané studii: jde-li o skutečný případ, informace o tom, jaké řešení bylo zvoleno a jaké to mělo důsledky
- Odborná literatura pro učitele o daném tématu

Vytváření případové studie učiteli

Vytváření případové studie studenty

- studentské „živé“ případové studie (McManus, 1986):
- v rámci vývojové psychologie – téma psychologie dospívání
- student po celý semestr zkoumal jednoho adolescenta; setkával se s ním nejméně jednou týdně
- vznikala výzkumná případová studie
- vedl si deník, který předkládal učiteli
- každý student musel spolužákům při výuce referovat o poznatcích, které získával o svém adolescentovi, což vyvolávalo zajímavé diskuse
- na konci semestru shrnul zkušenosti, které získal, do případové studie a vyplnil hodnotící dotazník o přínosu celého postupu

Handbook of
Education, Training,
and Supervision
of School
Psychologists in
School and
Community,
Volume I

Foundations of Professional Practice

Edited by Enedina García-Vázquez,
Tony D. Crespi, and Cynthia A. Riccio

Event Recording Case Study: Evan

- A second grade teacher approaches you with concerns regarding a student named Evan who is in her reading group.
- She states that Evan "frequently gets out of his seat without permission during the 30 minute lesson and that this behavior is disruptive to the learning environment."
- His teacher explains that Evan typically wanders away from the table where reading group takes place for a brief period of time (seconds) and then willingly returns following a verbal prompt
- (http://www.schoolpsychologytools.com/SPT_observations_intro.pdf)

Tematické okruhy	Příklady otázek
Uvažované využití	Jak zapadá uvažovaná případová studie do výuky mého předmětu? Proč ji vlastně vytvářím?
Originalita	Je můj případ skutečně nový? Není někde na internetu podobná případová studie už dávno k dispozici?
Adresáti	Kterým studentům je případová studie primárně adresována? Jak obtížná tedy může být?
Prerekvizity	Který předmět/které předměty by měl mít student absolvovány, než mu můžeme případovou studii zadat? Které předchozí znalosti jsou potřebné k úspěšnému řešení případové studie?
Plánované cíle	<p>Kterých kognitivních a afektivních cílů by měl student řešením případové studie dosáhnout?</p> <p>Které <i>teoretické poznatky</i> má studie konkretizovat? Aplikaci kterých základních <i>pojmu</i> má tato studie procvičit?</p> <p>Které <i>typy činností</i> má případová studie u studentů nacvičit?</p> <p>(Týmovou spolupráci; prezentování svého názoru; korektní reagování na názory dalších členů týmu; zvažování různých pohledů na daný problém; dovednost referovat o řešení případu před širším fórem; aplikování dosavadních znalostí a dovedností studentů atp.)</p>
Typ případové studie	<p>Který typ případové studie chcete zvolit? Bude to autentický případ ze života? Bude to případ vybraný z novin, časopisů, z výzkumné zprávy?</p> <p>Bude to fiktivní případ, který zobecní zkušenosti z řady reálných případů, aby vynikly typické charakteristiky dané skupiny problémů?</p>

Slabiny výukových případových studií

- jsou **velmi pracné** na přípravu a první ověření
- vyžadují, aby na jejich řešení učitel vyčlenil mnohem **více času**, než při tradiční výuce
- **nevyhovují některým** studentům
- pokud jsou řešeny skupinově, ne všichni studenti pracují naplno
- při skupinové diskusi mohou práci rušit jednotlivci, kteří rádi vyvolávají **destruktivní konflikty**

Slabiny výukových případových studií

- příliš zjednodušené případy přinášejí **riziko**: student nabývá přesvědčení, že odborné rozhodování v životě „není problém“
- případové studie jsou nástrojem **vnější motivace** k učení; sázejí na zajímavost a praktičnost, ale nerozvíjejí přímo vnitřní motivaci
- je-li autorem případové studie učitel, student pracuje s „**cizími případy**“; nejsou to „jeho případy“
- Je student při setkání s reálným případem schopen rozlišit nakolik je či není obdobný tomu případu, který už zná ze školy; b) zda při řešení je či není možný transfer naučeného?

Závěr

- užití výukových případových studií staví na **řešení problémů**
- a snaží se vysokoškolskou přípravu **přiblížit reálnému životu**
- ve vyspělých zemích má velmi dlouhou tradici
- v České republice se tyto studie využívají spíše v nehumanitních oborech
- systematické rozvíjení profesního rozhodování a jednání pomocí případových studií v přípravě školních psychologů **chybí**
- **Pokusme se tuto situaci napravit.**

